

מרן דראש הישיבה, הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל

מתוך "אסופת מערכאות", פרשנות לך לך (עמ' קנ"ז – קס"ב)

א. חרב פתחו רשעים

"זיהי בימי אמרפל מלך שגער וגוי. עשו מלחמה את ברע מלך סדום וגוי ארבעה מלכים את החמשה".

(בראשית יד, א-ט)

"רבני יהושע דסכנין בשם רבינו לוי פתח: 'חרב פתחו רשעים ודרכו קשותם, להפיל עני ואביוון לטובו ישרי דרך. חרבם תבא בהם וקשותותם תשברנו' (זה הילים יד-ט) – 'חרב פתחו רשעים' – זה אמרפל וחבריו. להפיל עני ואביוון – זה לוא. לטובו ישרי דרך' – זה אברהם. 'חרבם תבא בלבם וגוי' – 'ויחלך עליהם לילה הוא ועובדיו ויכם' (בראשית רבתה טו)" (בראשית רבתה טו)

דברי חכמים אלו, טוענים היודוש מופלג. שבמקרא אנו קורין, שהיתה זו מלחמת "ארבעה מלכים את החמשה". והאריך הכתוב הרובה בנסיבות הקרב ההיסטורי הזאת: "שתים עשרה שנה עברו – חמישת המלכים הללו – את כדרעלומר ושלוש עשרה שנה מרדו. ובארבע עשרה שנה בא כדרעלומר והמלכים אשר אותו וגוי" (שם שם, ד ה) ונפילת לוט בשבייה, נראית כהתוצאות אקראיות, שאירועה אגב נפילת סדום ורוכשה.

אבל חכמים קבעו למלחמה זו, יעד אחר חלוק למגורי: "להפיל עני ואביוון – זה לוט, לטובו ישרי דרך – זה אברהם". והדברים הללו מתמיינים. שמא לא שימושה מרידת מלכי סדום בידי ארבעת המלכים אלא עיליה מוצחרת למלחמה, ויעדה מהותי היה לשבות את לוט – ולא טרחה הכתוב לפרש לנו דבר זה,atemala. ומה עניין היה לו לכדרעלומר ולמלךים אשר אותו, עם לוט היושב בשער סדום? ורובינו גופם, מהין שאבו מהלך נסתר מתמיה זה?

וגם גופא דעובדא שמתיוים כאן חכמים, נראית בלתי תואמת לאמור בכתב. התינה לוט, אבל אברהם, הון לא הכריזו עליו המלכים מלחמה. שהוא מיזמתו שלו חגר חרבו לדרכ' אחרים כדי לחולץ מידם את בן אחיו שנשבה. והכיצד הפלגו חכמים וקבעו: "חרב פתחו רשעים וגוי לטובו ישרי דרך – זה אברהם".

ובר מכל אלו, עליינו להבין סגנון של חכמים, שתבעו את עלבוננו של לוט – לוט זה ש"הסיע עצמו מקדמוני של עולם. אמר, אי אפשר לא באברהם ולא באלוקי"ו (בראשית, מא ז) – מה פגש יש בהכרזת מלחמה עליו, משעה שנצטרף אל אנשי סדום? והכיצד הוגדר הדבר בפי רבותינו, בלשון "להפיל עני ואביוון – זה לוט".

ב. מלחמה לה'

ועל מנת לבירר פרישה עמויה זו, עליינו לתרו תחיליה אחר משמעו ותכליתו הפנימית של המלחמות בעולם. מלחמת אמרפל וחבריו, כמו שאור מלחמות העממיין היוצאים לכיבש – ודאי הם ביטוי זול מגונה לתאות הרציחה והגוזל. להאדמת ה'כבוד הלאומי' המפוקפק. להאלת הכה הנס. וכבר פסקו עליה חכמים פסוקם: "חרב פתחו רשעים!"

אבל כלל זה נכון בידך: כל מידת הנဟoga ובאה בעולם, יש לה שרשים בסיטראא דקדושא. ויתירה מזו, מעיקרה לא נתקנה אלא כדי לשמש בקדושא. אלא שהקב"ה ברא עולם של בחירה, וכל מידת שהשתית הבורא בברואין, יכולה לשמש לטוב ולмотב.

ואף מידת ניהוג מלחמה כן. תדע שכן, שהרי מצינו כמה מצוות אמורויות בתורה בהלכות מלחמה. ווגון הביטויי העז ביותר של מלכות ישראל, הוא המלחמה. מלחמה היא אחד הכלים הבסיסיים המגדירים את מלכות ישראל. היא מסמנת את תוקפה של מלכות, את סיבתה, את סיפתה, ואת יעדה:

"שאין מליכין מלך תחילה, אלא לעשות משפט ומלחמות. שנאמר (שמואל א, ח, כ): 'זשפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו'." (רמב"ם מלכים ד, י)

ואף המלכתו של המלך המשיח, הורתה ולידתה במלחמות:

ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועובד במצוות וכו', וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח וכוכו" (שם שם יא,ד)

"וילחם מלחמות ה"! ומטרת תכליתה של מלחמה, הוגדרה בהירות בלשון הרמב"ם (שם ד, י): "ובכל יהיו מעשויהם שם שמים, ותהיה מגמותו ומחשבתו להרים דת האמת ולملאות העולם צדק, ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה".

המלחמה – במשמעותו בעלמא דין – אינה איפוא דבר שבידי עבד. המלחמה היא כליל להמליך את הקב"ה בעולם. וכל עוד לא בא העולם לידי גמר תיקונו, יש בה הכרה, כדי להאדיר את כה הקדשה. ודבר זה הוא העומד ביסוד מעמד המלוכה בישראל. ואלמלא כוחה של מלחמה, לא נזהר זכין להארת מלכות המשיח. רק לאחר שתיכונן המלכות בידיו ותוכנו מלכותו, "ויתכן את העולם כולו לעובד את ה' ביחיד" – יבטל מעמדה של הסיטרא אחרת, ולא יהיה עוד צורך במעשה המלחמה. "ושפט בין הגויים והוכיח לעמים רבים וכחתתו חרבותם לאתים וחנינותיהם למזרות לא ישא גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" (ישעה, ב,ד).

זכינו אם כן להבנה, שלמלחמה הינה ביסודה כלפי רוחני, המועתד לתיקון עולם במלכות ש-די. והרינו למדים מכללא, שלמלחמות המלכים, שאומנות העולם מנהלות בינהן כדי להשליט כוחם ושוררם, מעבירות את הכה העזום הזה לשיטרא דעתמה.

ומכאן علينا להבין, שככל מלחמה שאומה מנהלת נגד חברתה, הגם שבצורתה החיצונית הינה פרי שוקלים שונים, אבל במהותה הפנימית הינה מלחמה "על ה' ועל משיחו". שככל מערכת שבין האומות, היא בשרשיה העליין מלחמה בין שרי האומות. וכך על פי מהם מכונים חיציהם זו נגד זו, המלחמה בכללותה היא מלחמה בסיטרא דקדושה – "על עמק יערימו סוד" (תהלים, פג, ד)! מלחמה בכח המלכות של ישראל, שסוף תכליתה הוא תיקון עולם במלכות ש-די.

ג. רגלי משיח

והדברים טענים עמוק שลפנים עמוק. שמן הפשיות הוא, שאין לשיטרא אחרא מעמד של קיומ עצמי. טומאה, היא 'העדר'. וההעדר, משולל קיום. אלא שככל דבר סיאב, טוענן בחובו בחפינה, נקודות נפוזות של קדושה, המעמידות ומקיימות אותן.

ואם נתרגם דברים עמוקים אלו, למطبع הנקלעת בתודעتنا, נאמר, שוגם דרכי הרשע והחטא, מהווים חלק מਆתת מערכת כלל עולמית, המגלגת ומוביילה את היקום אל תיקונו. שלפי שתיקון העולם צריך שיבוא מתוך בחירה, מן ההכרח היה לברו את הארץ ולהעניק לו מרחב מחייה מוגדר. ונמצא ממילא, שבסודו של דבר, אף יציר הרע, משות ומוביל לקראות המטרה של תיקון עולם. [ושורש דברים אלו נתפרש ברמה"ל במקומות הרבה].

ודרכים שונות חלוקות יש, שבהם משמשת השיטרא אחרא לתקן עולם. ומצינו רבותא מפתיע, שדרכים יש אף בדרכי הקדושה, שבאות ידי גilio דוקא מתוך מעשים של חטא. וכאותה שמצינו, שמצוות הקמת משכן ומקדש, לא באთ להם לישראל אלא בעקבו של חטא העגל. וכן אמרו חכמים: "בא וראה חיבתן של ישראל – שעברותיהם מביאות לידי מעילות נדלות כו". חטא גודלה שעשו, גרמה למצוה ולזכות" (תנחות מא כי תשא ב') נזהרחנו דברים בעניין באסיפות למסכת אבותות "אם אין אני לי". ואף זו מן הדרכים המסתורות, בהן השיטרא אחרא משמש בקדושה. ודבר זה, בודאי הוא ממשטרו ההשוגחה המופלאים מעמו.

ולהדייא מצינו כיוצא בזה, ביחס למלהך נביית מלכות המשיח:

"לכה נשקה את אבינו יי' ונשכבה עמו ונחיה מאבינו זרע" (בראשית ט, לב) – בן אין כתיב כאן אלא 'ונחיה מאבינו זרע'. אותו זרע שהוא בא מקום אחר. ואיזה זה מלך המשיח" (בר"ר נא, ח)

ואין בידינו להבין במשמעותה, דבר על בוריון. אבל דבר זה ודאי מבbezע וועלה מגוף של מאורעות, שלמלחמות ישראל, הכרה היה לה להתגלגל בדרכים עוקפות גלומות. שמוצאה של מלכות ישראל הנצחית היא דוקא מכח אותו מעשה של בנות לוט עם אביהן. שמשם נבעה רות – "אמא של מלכות" (ב"ב צא): (ופינה קלה מעומק המסתורין שבדבר עתידין אנו בע"ה להגיה באסיפות לפרשת וירא' מלכות בית דוד).

ונראה, שעיל כן כינו חכמים את מלך המשיח: "זרע שהוא בא מקום אחר", כלומר, זרע שנוצר בדרכי עקיפין. [נדריש זרע' מלשון זרות – מות'כ' לבר"ר כג, ה]

ועניןנו כאן איןו אלא לברור את מקחה של מלחמה – מלחמת העממיין. וכיון שביררנו שייעדו המוצחר הבסיסי של מעשה המלחמה, לא תוכן על ידי הבורא, אלא לשם העמדת מלכות ישראל, ואת המלכות העתidea. הרינו מביניהם ממילא שאף מלחמות העממין יש להן קשר הדוק למלהך העמדת המלכות דלעתidea.

והשגה עמוקה זו זורעת או רעל דברי רבותינו:

"אמר רבי אליעזר בר אבינה אם ראת מלכיות מתגוררות אלו באלו צפה ורגלו של מישיח" (בר"ר ס"ב ז').

שכיוון שקבע הקב"ה בסדרי הנוגת העולם, שתכליתה של כל מידת הנוגת בעולם היא שתהא מיישרת, משכלה וסוללת דרך, לתיקון עולם. אם כן גם כה המלוכה המצוי בשביית הסיטורא אהרא, משמש בעקיפין נתיבת מסילה להעדים בסופו של המהלך, את כה המלוכה הרוחנית. ודבר זה מכרב ממילא את רגלי המبشر.

ד. שתי מיציאות

והרינו קרבים והולכים לחשיפת הסוד המופלא, העומד ביסוד מלחת ארבעת המלכים את החמשה. שללחמה זו, כאשר כל מלחות האומות, ודאי הייתה מכוונת נגד מלכות ישראל. ובהתה הראשונה למלחמות – "חרב פתחו רשעים" – התוותה קו, ובכעה את צורתן הפנימית של המלחמות כולן. וכשאנו עומדים בפרשת השביה של לוט, מקבלים הדברים ממשמעות מאירה.

כימלכות בית דוד מעתדת היהת, כאמור, יצאת מלוט דוקא "זרע שהוא בא מקום אחר". וכל עיקרו של לוט לא נועד אלא כדי להעמיד את אותו זרע אחר:

"זום ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואלהים" (בראשית יג, ה) – ר' טוביה בר יצחק אמר, שני אהלים רות המואביה ונומה העmonoית. דכוותה 'קום קח את אשתק ואת שתי בנותיך [הנמצאות]' (שם יט, ט) – ר' טוביא בר יצחק אמר, שני אהלים. ר' יוסי בר יצחק אמר, שתי מיציאות, רות המואביה ונומה העmonoית. אמר ר' יצחק 'מצאתי דוד עבדי' (תהלים פע, כא) – היכן מצאתיו בסדום". (בר"ר מא ד)

ושתי' מיציאות' הללו אף הצריכו שמיירה יתרה לדורות:

"זיאמר ה' אליו אל תצער את מואב ואל תתגר בם מלחה" (דברים ב, ט) – "שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונומה העmonoית כו'". (בבא קמא לח, א)

כאן נתרברן לנו סוד תקומתו של לוט. מה טעם העמיד הקב"ה בידו "צאן ובקר ואלהים". ובאיוז זכות ניצול במלחמות המלכים ובהפיקת סדום. כי מלכות ישראל נזקקת לשתי ה'מיציאות' היוצאות מחלציו. "מצאתי דוד עבדי – היכן מצאתיו? בסדום". ומטעם זה עצמו שימר הקב"ה את אומותיו לדורות, ונתן להם את עד ירושה (דברים ב, ט).

ה. בנין אב

ומזכירון של דברים, עלים בידינו כהווגן דברי חכמים שפתחנו בהן, והרינו חזרים וקורין בהן מתוך אספקטリア המaira:

"חרב פתחו רשעים" – זה אמרפל וחבריו. 'להפיל עני ואביו' – זה לוט. 'לטבוח ישרי דרך' – זה אברהם. 'חרבם תבא לבם וגו' – 'יזחק עלייהםليل הוה ועבדיו ויכם'."

כאן האירו רבותינו את עיננו, שיסוד מלחת המלכים, שנולדת, לכוארה, בסכסוכים הפנימיים שבינויהם – כוונה במחותה הפנימית כנגד הנקודה הרוחנית המדוקדקת שנושא עמו לוט. נגד שתי ה'מיציאות' החפונות עמו. ונמצא שתכלית המלחמה העצומה זו, אכן היה לוט, שסלל את דרכה של מלכות בית דוד. וממילא הייתה מכוונת להדייא, כנגד ישרי דרך – זה אברהם". שללחמה זו היה הייתה מכוונת נגד כה המלוכה של יהא בוקע מזרעו, ונגד מלכות ה' העתידה.

וראה ברורה לדבר: שדברי חכמים, "אם ראת מלכיות מתגוררות זו בזו כו'" – מוסביםabis ביסודן כנגד מלחת המלכים:

"אמר ר' אלעזר בר אבינה, אם ראת מלכיות מתגוררות אלו באלו – צפה לרגלו של מישיח. תדע שכן, שהרי בימי אברהם על ידי שנטגורו המלכויות אלו באלו, באה הגולה לאברהם". (בר"ר מ"ב, ז)

'גאולה' זו האמורה אצל אברהם, על כרחך מכוונת לגאותם בני בניו לעתיד. שאברהם עצמו לא הוזקק אותה לגאולה. וכן פירש ר' אלעזר להדייא: "צפה לרגלו של מישיח". הא למדת, שללחמת המלכים לא נועדה, בשורשה הפנימי, אלא על מנת להצמיחה זרע של גאולה.

ולפי שללחמת ארבעת המלכים את החמשה, היא ראשונה לכלן – על כן בנתה אב לכלן.

ו. חצאי לילה

ומכאן נפתח לנו צהר להארת מאמר אחר של רבותינו בעניין:

"זישמעו אברם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו וגוי ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו וכים" (בראשית יד יט) – ... רבנן אמר, יוצרו חילקו. אמר הקב"ה, אביהם פעל עמי בחצי הלילה, אף אני פועל עם בניו בחצי הלילה. ואימתי, במצרים שנאמר (שמות יב כט) 'זיהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים'." (בר"ד מג ג)

מעשו של אברם במלחמה זו, מוגדר כאן בפי חכמים "אביכם פעל עמי". ונتابאר כאן עוד, שפעולתו זו, סללה את דרכ הגואלה לבניו במצרים. ולשון חכמים – "הקב"ה חילקו" – מבלית את היציקה המגבשת את שני חצאי הלילות, ומאהה אותם ללילה אריכתא אחד, שהקב"ה חילקו.

כى, להאמו, שביתו של לוט, הנראית מוקפיא, כחלק אكري במהלך המלחמתי הכלול, הייתה למעשה שעשה של שביה לכהות הקדושה שrankmo את התהווות של מלכות בית דוד. והיחלוותו של אברם עם חניכיו ביתו להצלתו, אינו רק גילוי של נאמנות משפחתיות. כאן נחלץ אברם לחוץ את הכהות הגנוים אצל לוט, ולכבות את דרכם של הגואלה העתيدة.

"אביכם פעל עמי בחצי הלילה!"

והרינו זכין מילא למידה נגד מידה' שבתשלום שכרו של אברם – "אף אני פועל עם בניו בחצי הלילה – ואימתי? במצרים". שמעשו של אברם, סלל הדרכ לכל הגואלות העתידות לבוא לכנסת ישראל לדורותיה. [והשלמה מאירה לדיבורים שנתפרשו כאן, ראה באסופה לפרשנו: "סגולות תלמודה של תורה"].